

“L'exili és una traïció, el fill que se'n va traeix l'herència del pare”

Eric-Emmanuel Schmitt (Sainte-Foy-lès-Lyon, 1960) ha visitat Barcelona amb motiu de la traducció de la novel·la *Ulisses from Bagdad*, apareguda l'any passat a França. La versió catalana és de Glòria Farrés Famadas. Hi parla d'un jove iraquí que, després de la invasió americana, deixa el seu país i intenta arribar a Anglaterra.

—La primera idea de la novel·la va ser la guerra de l'Iraq i com va afectar tota una família o bé el viatge, l'odissea, que fa el fill, des de Bagdad fins a Londres?

—Sempre vaig veure clar que el llibre havia de tenir aquestes dues parts. Primer, la descripció de les arrels i, després, el trencament de les arrels. Al títol hi ha les dues parts, Bagdad i Ulisses.

—És una fugida més forçada que el de la persona que se'n va per buscar feina o estudiar-hi.

—No era un candidat a l'emigració, però després de la guerra ve el caos; la caiguda de la dictadura no obre les portes a la democràcia. El fa fora el pes de la història nacional, internacional i familiar, perquè se li moren molts membres de la família i la mare, l'única que sobreviu, li diu que se'n vagi, per si pot sortir-se'n a l'estranger i ajudar-la des de fora, enviant-li diners. Perquè el viatge no té interès si no té un sentit.

—El llibre demostra que l'autor tenia un interès previ per conflictes entre l'occident i l'orient.

—Sens dubte. Tots els meus llibres són així. Cada un ha estat precedit per anys de preocupacions personals i de viatges. Els llibres sorgeixen de les meves dèries. I per l'Orient Mitjà, hi tinc una autèntica curiositat que ha

El prolífic escriptor francès Eric-Emmanuel Schmitt, l'autor de l'obra de teatre 'El llibertí' i del relat 'Ibrahim o les flors de l'Alcorà', adaptat al cinema amb molt d'èxit, reflexiona sobre el drama dels iraquians a la novel·la 'Ulisses from Bagdad', traduïda per Proa.

justificat moltes lectures i viatges, tot i que, per ser sincer, no he estat mai a l'Iraq. No se'n va presentar l'ocasió. A més, quan escrivia el llibre no era un bon moment. No sóc un kamikaze. Vaig parlar, això sí, amb molts iraquians i em vaig documentar a fons.

—L'Iraq és un cas especialment dramàtic. La fi de la dictadura no ha resolt els problemes del país.

—És un cas que explica la nostra època. Explica els interessos contradictoris que mouen el món. Perquè és ben evident que hi ha uns imperatius econòmics i militars, a la base de la invasió; no es tractava només de tornar una dictadura. Instal·lar una democràcia implica instal·lar una cultura democràtica i això no es resol amb una generació. L'Iraq és un laboratori de

tot aquest procés. Per desgràcia per als iraquians, la situació és terrible. Durant la dictadura els qui fugien podien obtenir l'estatut de refugiat polític i ara, no.

—La funcionària de les Nacions Unides del Caire que diu al protagonista que no té gairebé cap possibilitat d'obtenir l'estatut de refugiat és una sociòloga que parla des de la trona. És una crítica als sociòlegs?

—No. La majoria de funcionaris de les Nacions Unides ho són. No voldria criticar-los, no gosaria escarnir-los. Sóc lector dels sociòlegs. Si apareix descrita amb aquest to és perquè és vista des del punt de mira del protagonista, no de l'autor. I perquè els sociòlegs observen el món des d'una certa distància. Si hi ha ironia en el personatge és en el nom que li he posat, Circe, la dona de l'*Odissea* que té el poder de convertir els homes en porcs, que pot decidir si un home és un home o un porc.

—No he llegit tota la vostra obra. Per tant, puc demanar-vos si és la primera vegada que feu aparèixer el fantasma d'un mort, en aquest cas, el pare, perquè dialogui amb el protagonista, durant tot el viatge?

—Sí. I ho faig per tres raons. Primer, perquè és una novel·la picaresca, i a les novel·les picaresques que m'estimo sempre hi ha un parell de persones que parlen: Quixot i Sanxo, Jacques el Fatalista i el seu amo. Poden parlar dels paisatges nous que descobreixen a qüestions referents a la vida. Segona, perquè m'agradava tant el personatge del pare que no em resignava a abandonar-lo, em feia pena deixar-lo mort a l'Iraq. I tercera, i més important, perquè l'exili és sempre una traïció al pare. El fill que se'n va traeix l'herència del pare, el món que li ha deixat, la història, la cultura, la llengua del pare. Partir és denunciar les deficiències del pare. És dir al pare que no ha estat capaç de fer front a les necessitats de la família. És difícil de dir al pare que és dèbil perquè ha fallat, sobretot quan el fill s'estima el pare, com és el cas del protagonista. Les converses amb el fantasma del pare li permeten de treure's el pes del pare mort, mantenir la seva amistat. És la seva part irònica, lúdica, el seu esperit alegre.

—El contrast entre les converses que tenen quan el pare és viu i les

que tenen quan és mort podria ser molt fort, però una circumstància el suavitza. El pare viu parla amb imatges metafòriques, i el fantasma és més humà, més natural.

—És que no podia fer-lo viure de forma tan literària com quan era viu. El meu pare parla així. El meu llinatge és alsacià i els avis parlaven alemany. El pare va ser el primer de la família a utilitzar el francès i ho va fer de manera totalment literària, ultracorrecta, sense relació amb la situació real de la parla. Parla el francès del més alt nivell, cosa que és un error en el pla de la comunicació.

—Deu ser molt literari, perquè el francès oral ja és per si molt literari.

—Per això, a diferència d'Itàlia i Alemanya, ha envellit tan poc la llengua literària dels segles XVII i XVIII. Fem una mena de paradigma d'un cert francès. És una felicitat peculiaritat nacional.

—La novel·la és plena de recursos destinats a seduir el lector fins al final. De tota mena: estilístics, argumentals, estructurals...

—Sí. És el fruit de la meua història, de la meua vida. Vinc d'una família senzilla, popular. Les àvies eren dones de fer feina que a catorze anys van haver de deixar l'escola però que sempre els va agradar de llegir. I vull que els lectors sense estudis com elles llegeixin els meus llibres, sense renunciar als lectors cultes. Sempre ho he tingut present i això ha fet que tingué èxit a tants països. El meu lema ha estat de no trair ni el lloc d'on vinc ni el lloc on he arribat, els meus amics intel·lectuals.

—Això potser ha comportat que alguns crítics se us hagin girat d'esquena, no?

—Sí. Sobretot, els primers anys. Ara la cosa va millor. Més bé cada dia. Però durant un temps alguns crítics han cregut que jo era una màquina de fer èxits. Com si fos la meua estratègia. Com si no tingué cap ambició literària. No criticaven tant el llibre com el fet del llibre, cosa que és molt francesa. Això s'ha calmat. Perquè ja tinc una posició en el món de les lletres, després de la repercussió del meu teatre i dels meus llibres. Però sí, hi va haver una certa incomprensió respecte al meu projecte.

TINA BAGUÉ

Eric-Emmanuel Schmitt, autor francès de família alsaciana, s'ha fet famós a tot el món amb la seva obra narrativa i teatral. Proa li publica la novel·la *Ulisses from Bagdad*.

—No us va afectar?

—No, perquè em protegia la meua formació, el prestigi dels meus estudis. Vinc de l'Escola Normal Superior de París. A 23 anys era professor universitari de filosofia, i doctor en filosofia a 27. Això va fer que alguns crítics em mirassin seriosament, perquè tenia estudis que ells no tenien. Si no hagués estat protegit per aquest bagatge acadèmic, potser no hauria estat comprès. Ho penso sincerament. Evidentment, sempre hi haurà crítics que no m'estimen.

—Per què el títol en anglès?

—No ho és del tot. *Ulisses* s'adapta a cada llengua i només és anglesa la paraula *from*. De fet és un títol impur, mestís. Indica que hi ha un conflicte d'identitats, perquè el protagonista ha

de partir d'una per arribar a una altra. Com el seu nom, Saad, que en àrab, confessa ell mateix, significa 'esperança' i en anglès, 'trist'.

—Vàreu estudiar la filosofia de Diderot, però no heu tret més profit del Diderot escriptor?

—Sense dubte. És el meu mestre, i no penso com ell. El meu ideal és ser un escriptor filòsof com ell. Saber, com ell, barrejar gèneres i passar de l'humor a la tragèdia en un instant. Sento profundament aquesta cosa seva, barroca. M'ha ajudat, com cap més, a fer el meu camí amb fantasia i alegria. Em va canviar la vida. No sé quina part de destí o de llibertat hi havia en la tria, però ha estat una sort immensa.

Lluís Bonada